

2023

Styrel Handbok

2023 - 2025

Energimyndighetens publikationer kan laddas ner
eller beställas via energimyndigheten.se

Statens energimyndighet, november 2023
ET 2023:14
ISSN 1404-3343
ISBN: 978-91-7993-148-3

Grafisk form: Energimyndigheten
Bilder: Mostphotos

Innehåll

1 Elsystemet och störningar	1
Störningar i elsystemet	1
2 En introduktion till Styrel	4
Planera utifrån lokala förutsättningar	5
3 Styrelprocessen	6
Tidplan för planeringsomgång 4	7
Steg 1 Statliga myndigheters Styrelplanering	8
Steg 2 Länsstyrelsernas Styrelplanering	9
Steg 3 Kommunernas Styrelplanering	10
Steg 4 Elnätföretagens Styrelplanering	12
Steg 5 Kommunens rangordning	12
Steg 6 Länets sammanvägda rangordning	13
Steg 7 Elnätsföretagens MFK-planering	15
4 Identifiera och prioritera	16
Prioritetsklasser	17
Elanvändarens anläggningsidentitet	17
Roterande från- och tillkoppling	18
5 Informationssäkerhet	19
Informationsklassificering	19
Att skicka och ta emot underlag	19
Rekommendationer	19

1 Elsystemet och störningar

Det är lätt att ta för givet att elen alltid finns tillgänglig både på individnivå och för våra företag. Vi behöver el när vi arbetar, sover och på fritiden. Datorer, kylskåp, betalsystem, bensinstationer och fabriker är beroende av el. Vi lever helt enkelt i ett samhälle som bygger på att det finns el när den behövs.

Elberoendet har de senaste årtiondena ökat dramatiskt och väntas öka ännu mer i och med elektrifieringen. Störningar kommer att vara oundvikliga, men får förstås olika stora konsekvenser. Styrel är ett sätt att lindra konsekvenserna för dem som allra mest är beroende av elektricitet.

Den svenska elmarknaden är, tillsammans med den nordiska, uppbyggd av producenter, distributörer och el-användare. Elnätet består av transmissionsnät och distributionsnät.

Transmissionsnätet förvaltas och utvecklas av Svenska kraftnät. Det svenska transmissionsnätet är en del av det nordiska, där Sverige, Finland, Norge och östra Danmark är sammankopplade. Det nordiska elsystemet har även förbindelser med det närliggande europeiska elsystemet. Transmissionsnätet levererar el till regionnätet.

Regionnät är nät där regionnätsägare har koncession, ensamrätt, för kraftledningar inom ett geografiskt område. Regionnäten levererar i sin tur el vidare till lokalnät. Stora elförbrukare, som smältverk och pappersbruk, får ofta sin el direkt från regionnät.

Lokalnätsföretagen har koncession för distribution av el till industrier, hushåll och övriga elanvändare inom sitt geografiska område.

Störningar i elsystemet

Elkunder kan drabbas av olika former av störningar i leveranserna av el: elavbrott, eleffektbrist och el-energibrist. De har alla olika orsaker och får olika konsekvenser som behöver förebyggas och hanteras på skilda sätt.

Elavbrott

Med elavbrott menas att elanvändarens anläggning är elektriskt fränkopplad i en eller flera faser.¹ Avbrotten är antingen planerade eller oplanerade.

Planerade avbrott sker när elnätsföretagen i förväg informerar elkunden om ett kommande elavbrott. Det kan till exempel bero på att det behöver göras ett underhållsarbete eller en utbyggnad. Oplanerade avbrott är motsatsen, det vill säga oförutsedda elavbrott. Det kan bero på yttre händelser som fel i utrustning eller konsekvenser efter en storm. Elnätsföretagens ansvar och skyldigheter vid elavbrott regleras bland annat i ellagen och i Energimarknadsinspektionens föreskrifter.

¹ För utförligare definitioner se Energimarknadsinspektionens föreskrifter (EIFS 2013:1)

Eleffektbrist

Elsystemet är byggt så att det alltid ska vara balans mellan producerad och importerad el samt förbrukad el. Svenska kraftnät är ansvarig för att balansen planeras och bevaras. De förebygger och hanterar också eleffektbrist.

Eleffektbrist uppstår när elanvändningen är större än produktions- och importkapaciteten vid varje givet tillfälle, det vill säga när balansen i elsystemet inte kan upprätthållas. När efterfrågan på el är hög, som vid långvarig och sträng kyla kan eleffektbrist uppstå, i hela eller delar av landet.

Svenska kraftnät har ett antal balansmekanismer för att undvika eleffektbrist, som till exempel störningsreserv och effektreserv.

Läs mer på Svenska kraftnäts webbplats

Elenergibrist

När den samlade tillgången inte motsvarar behovet av el uppstår elenergibrist. Till exempel när det är låga nivåer i vattenmagasin, kärnkraftsreaktorer står still och det är begränsat med möjlighet att importera el från våra grannländer. Primärt märks det av höga energipriser.

Elmarknadens aktörer har ansvar att genom marknadens funktioner hantera eventuella störningar, när det gäller tillgång och efterfrågan på elenergi. Det kan bli aktuellt med andra åtgärder först när det är stor sannolikhet för elenergibrist trots marknadsåtgärder och konsekvenserna bedöms som stora för samhället.

För Energimyndigheten handlar det då om att vidta förbrukningsdämpande åtgärder. Det vill säga påverka samhället till minskad elförbrukning. Ett exempel är kampanjen ”varje kWh räknas” som lanserades under hösten 2022.

Manuell fränkoppling

Svenska kraftnät kan vid en befarad eleffektbrist beordra en manuell fränkoppling, benämnt som MFK. Innan Styrel fanns det ingen laglig rätt för elnätsföretagen att undanta samhällsviktiga elanvändare från en manuell fränkoppling. Då blev automatiskt alla anslutna elanvändare fränkopplade som ingick i de delar av elnätet som kopplades bort.

Beslut om manuell fränkoppling kan inte överklagas. Men hittills har Svenska kraftnät aldrig beordrat en MFK. Däremot har Sverige vid ett antal tillfällen, när elbehovet varit som störst, varit nära en eleffektbrist. En eventuell manuell fränkoppling pågår sannolikt bara under några timmar. I första hand beordras särskilt anvisade elnätsföretag att koppla ifrån last. De har möjlighet att i sin tur beordra sina underliggande elnätsföretag att koppla ifrån.

När Svenska kraftnät efter en MFK bedömer att läget är mer stabilt meddelas de särskilt anvisade elnätsföretagen att successivt koppla på elen igen. Det kan ta lite tid, eftersom samtliga ledningar inte kopplas till samtidigt. Det innebär att för enskilda elanvändare kan det dröja ytterligare några timmar innan elen är tillbaka.

Elnätsföretagen ska kunna verkställa fränkopplingen inom 15 minuter från att de fått ordern från Svenska kraftnät. Både från- och tillkoppling ska ske med hänsyn till rangordningen enligt Styrel, i den mån det är tekniskt möjligt. Det är viktigt att komma ihåg att syftet med att beordra en MFK är att skydda elnätet från en större störning.

MFK och Styrel

Samhällsviktiga elanvändare ska prioriteras, i den utsträckning det är möjligt. Det är en princip som gäller sedan ändring i ellagen 1 januari 2012. För att kunna prioritera behöver samhällsviktiga elanvändare identifieras samt elledningarna som försörjer dem rangordnas. Till- och frånkopplingen sker nämligen på elledningsnivå eftersom de tekniska förutsättningarna att koppla ifrån enskilda elanvändare är begränsade.

Det är viktigt att begreppen MFK och Styrel inte blandas ihop. Syftet med en MFK är att skydda elnätet från omfattande störningar. Syftet med Styrel är att lindra konsekvenserna i samhället vid en MFK.

2 En introduktion till Styrel

Styrel är ett systematiskt sätt att identifiera och prioritera samhällsviktiga el-användare vid en manuell fränkoppling. Myndigheter, länsstyrelser, kommuner och elnätsföretag samarbetar för att identifiera och prioritera elanvändarna.

Styrel är ingen garanti för att elanvändare slipper elavbrott utan är ett planerat sätt att vid kris mildra negativa konsekvenser på samhällsnivå. Samhällsviktig verksamhet är inte bara offentlig verksamhet utan en stor del är privat som industrier, teleoperatörer och IT-leverantörer.

Styrel regleras i Förordning (2011:931)² och Energimyndighetens föreskrifter (STEMFS 2013:4)³. Styrel är själva planeringsprocessen som ger förutsättningar för en mer genomtänkt fränkoppling. Slutprodukten är ett planeringsdokument som elnätsföretagen använder för att koppla från nät enligt en prioriterad ordning om Svenska kraftnät beordrar en MFK.

Inom Styrel prioriteras elanvändare utifrån olika prioritetsklasser. Elanvändare bedöms utifrån hur väl de passar in i någon av de åtta klasserna, som baseras på samhällets skyddsvärden. Se mer om prioritetsklasser i kapitel 4.

[Gå direkt till kapitel 4 >>](#)

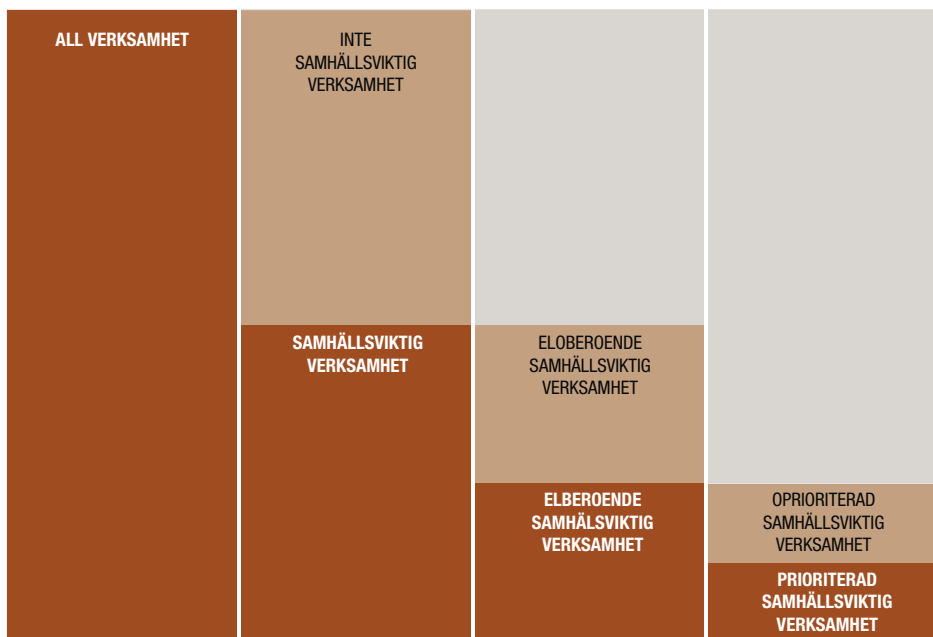
Allra längst ner bland prioritetsklasserna finns övriga elanvändare, prioritetsklass 8. Där hamnar de som inte tas med i planeringsdokumentet. De allra flesta verksamheter och hushåll kan hantera kortare avbrott på några timmar. Elavbrott kan ju inträffa av en mängd olika anledningar.

Det är alltid verksamhetsägarens ansvar att kunna hantera eventuella konsekvenser genom att till exempel se till att det finns tillgång till reservkraft för ett företag eller förnödenheter som vatten, batterier och värmeljus för ett hushåll.

Eventuell manuell fränkoppling beslutas av Svenska kraftnät med stöd av Ellagen (1997:857) för att upprätthålla en god driftsäkerhet. Prioriteringen är till för att lindra samhällskonsekvenser, inte att uppnå absolut rättvisa.

² Förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare.

³ Energimyndighetens föreskrifter (STEMFS 2013:4) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare.

Figur 1: Illustration över syftet med Styrelplaneringen. Det vill säga att identifiera den andel samhällsviktiga elanvändare som är mest relevant att prioritera vid en elleffektbrist.

Att en verksamhet är samhällsviktig behöver dock inte betyda att den blir prioriterad inom Styrel. Många samhällsviktiga elanvändare är beroende av att andra verksamheter fungerar på ett önskvärt sätt. Styrel löser inte beroendeproblem, för det krävs andra metoder och processer.

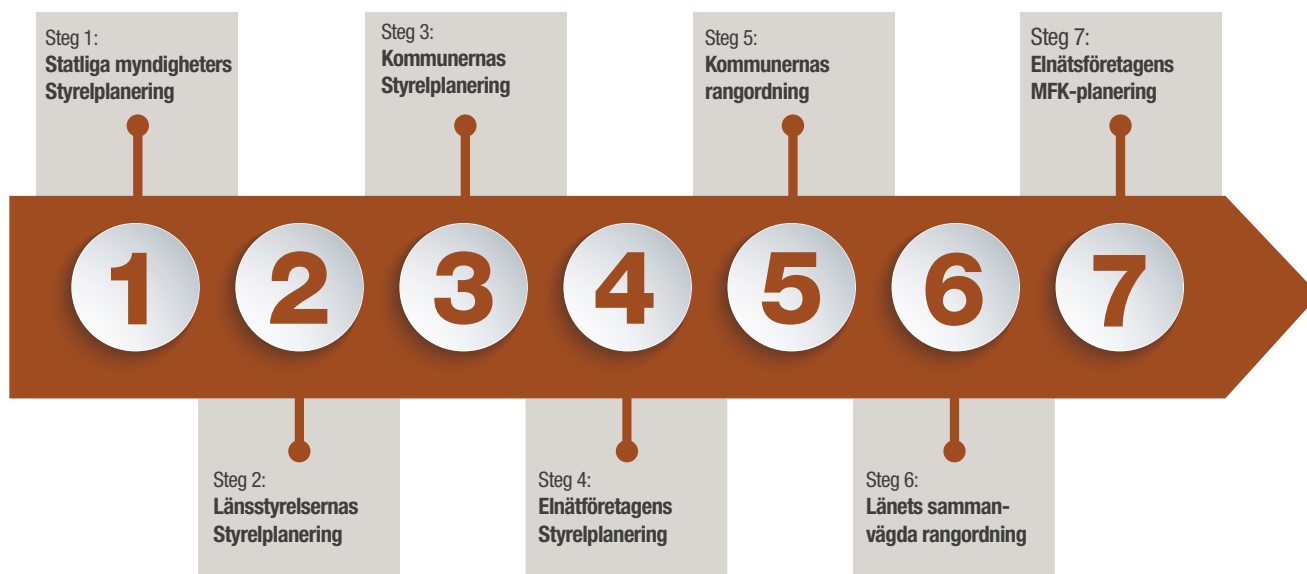
Energimyndigheten uppmanar aktörerna att vara restriktiva vid identifiering av samhällsviktiga elanvändare. Samtidigt behövs ett urval, annars riskerar planeringen att tappa sitt syfte, att mildra samhällskonsekvenser vid elleffektbrist. Styrel handlar alltså i grunden om att prioritera delar av det viktigaste. Det är viktigare att få till en rimlig prioritering än att försöka klassificera alla typer av elanvändare i detalj för att uppnå rättvisa.

Planera utifrån lokala förutsättningar

Med allt för detaljerad planering finns en risk för att resurser som finns används ineffektivt. Fokusera på de viktigaste verksamheterna där lokala förutsättningar och mervärden ingår i övervägandet. Tänk på att rangordning ytterst sker på elledningsnivå. Det kan innebära att till exempel en bensinstation, bankomat eller livsmedelsbutik kan komma att ligga på en prioriterad ledning och därmed få samma rangordning.

Om en störning blir långvarig kan fränkopplingen roteras, växla mellan olika områden. Men bara om det är möjligt utan att koppla bort de högst prioriterade elanvändarna. En elleffektbrist under längre tid med manuell fränkoppling som konsekvens, innebär sällan att enskilda verksamheter är utan el under längre tid, som ett resultat av prioriteringarna.

3 Styrelprocessen

Figur 2: Illustration över processen som visar de sju stegen av Styrel.

Utöver att förstå grundtanken med Styrel samt att anpassa ambition och överväganden finns det flera konkreta tips som kan underlätta under Styrelarbetets gång.

Det är viktigt att säkra kontinuitet samt att diskutera internt kring prioriteringar och hantering. Sätt därför ihop ett team som arbetar kontinuerligt med Styrel. Diskutera ambitionsnivå och ta beslut om en inriktning för arbetet. Varje ny planeringsomgång är till för att revidera tidigare planeringsdokument. Om ansvariga i organisationen byts ut finns det risk för att Styrelarbetet börjar om på nytt. Var noga med dokumentation och arkivering för att underlätta överlämning mellan ansvariga. Integrera Styrelarbetet med andra funktioner där det finns synergieffekter, som RSA- och kontinuitetshanteringsarbete.

Säkerställ att dialog och samarbete är etablerat mellan länsstyrelse, kommun och elnätsföretagen i området. Sprid gärna information om Styrel för att skapa förståelse för vad det är och varför det är viktigt. För många prioriterade elledningar gör att Styrelsarbetet tappar sin funktion. Kritiskt samhällsviktiga funktioner kanske inte prioriteras vid en manuell fränkoppling.

Säkerhetsklassad information kan föras över mellan olika aktörer genom processen. Varje aktör bestämmer själv hur dokumenten ska levereras och tar fram rutiner för att hantera känslig information.

DET TAR: _____

upp till tre månader för kommunerna att identifiera och prioritera samhällsviktig verksamhet och elanvändare

cirka en månad för elnätbolagen att bestämma elanvändarnas belägenhet i elnäten

upp till en månad för kommunerna att rangordna elledningarna

cirka en månad för länsstyrelserna att sammanväga och samverka i länet

upp till tre månader för elnätföretagens MFK-planering

Totalt: nio månader

Tidplan för planeringsomgång 4

SENAST

1

1 september 2023

Statliga myndigheter prioriterar elanvändare och skickar underlaget till länsstyrelsen.

2

30 november 2023

Länsstyrelsen sammanställer eget och myndigheters underlag och skickar till respektive kommun.

3

Januari 2024

Kommunen prioriterar elanvändare och sammanställer underlag från respektive länsstyrelse.

1 oktober 2024

Kommunen skickar underlaget till respektive elnätbolag.

4

31 januari 2025

Elnätbolagen kompletterar underlagen och lämnar till respektive kommun.

5

1 april 2025

Kommunen föreslår rangordning av elledningar och lämnar till respektive länsstyrelse.

6

1 augusti 2025

Länsstyrelsen rangordnar hela länet och lämnar till Svenska kraftnät och respektive elnätbolag.

7

31 december 2025

Elnätbolagen gör MFK-planer baserade på länsstyrelsens rangordning.

1

Steg 1 Statliga myndigheters Styrelplanering

Statliga myndigheter ska delta i Styrelplanering om de bedömer att det finns samhällsviktiga verksamheter och elanvändare inom sin egen verksamhet eller sitt ansvarsområde. Med ansvarsområde menas både den egna verksamheten samt inom den sektor myndigheten verkar.

Identifiera samhällsviktiga verksamheter och elanvändare

Alla identifierade verksamheter och elanvändare förs in i Planeringsdokument 1. Finns det Styrelplanering sedan tidigare importeras de underlagen till den här planeringsomgångens dokument. För varje identifierad elanvändare anges den unika anläggningsidentiteten, GSRN-koden. Den finns på elmätaren eller på fakturan från elnätbolaget.

Om en elanvändare omfattas av sekretess, anges det med hänvisning till gällande lagstiftning, till exempel Offentlighets- och sekretesslagen, OSL (2009:400) kap. 18 § 13, eller Lag (1990:409) § 1 om skydd för företagshemligheter.

Samverka med berörda aktörer

En stor del av samhällsviktig verksamhet bedrivs i privat regi. Därför behöver myndigheter samverka med privata aktörer för att säkerställa att de också finns med i prioriteringslistorna. Informera om Styrel och be om de uppgifter som behövs för att göra en planering.

Ett tomt Planeringsdokument 1 skickas till de privata aktörerna som fyller i allt utom prioritetsklass och sedan skickar tillbaka dokumentet. Det är myndigheten som sätter prioritetsklass. Däremot, be gärna om förslag på prioritetsklass.

Prioritera och separera i Planeringsdokument 1

De identifierade elanvändarna prioriteras utifrån prioritetsklasserna. Därefter separeras, delas elanvändarna upp, för respektive länsstyrelse, i varsitt Planeringsdokument 1. Det uppdelade underlaget skickas till respektive länsstyrelse som bekräftar att de tagit emot Planeringsdokumentet. Även om inga verksamheter har identifierats i ett specifikt län ska det meddelas till berörd länsstyrelse.

Se till att alla Planeringsdokument 1 är enhetliga och tydliga innan de skickas till länsstyrelserna. Alla som lämnar in uppgifter bör veta vilka begrepp som används för att beskriva samhällsviktiga verksamheter och elanvändare. För att länsstyrelsen ska kunna hantera planeringsunderlaget från en statlig myndighet krävs det att det är komplett ifyllt med bland annat GSRN-kod, kommun, prioritetsklass och elnätsföretag.

Rekommendationer

Be gärna kommunerna med sin lokalkännedom, genom länsstyrelserna, att vara uppmärksamma på specifika funktioner i sin planering. Till exempel bedömer Energimyndigheten att bränsle- och drivmedelsförsörjning är samhällsviktig verksamhet men har ingen kännedom om vilka enskilda tankställen som bör prioriteras. Den bedömningen bör göras lokalt där förutsättningar och behov är kända.

2

Steg 2 Länsstyrelsernas Styrelplanering

I Styrelsförordningen beskrivs vilken central roll länsstyrelsen har under Styrelplaneringen. Länsstyrelsen ska utifrån sitt geografiska områdesansvar för krisberedskap och sitt samordningsansvar inom totalförsvaret leda Styrelplaneringen inom länet.

Som ett första steg, sammankallas en regional arbetsgrupp. Länsstyrelsen är en viktig länk mellan statliga myndigheter, kommuner, regioner samt andra regionala och lokala deltagare som näringsliv och organisationer. Ett arbetssätt som passar i ett län passar nödvändigtvis inte i ett annat. Länsstyrelsen har därför stor frihet att leda arbetet som är mest lämpligt för länet. De regionala variationerna bidrar till förankring av de prioriteringar som görs.

Trots regional handlingsfrihet är det ändå viktigt att planeringsprocessen genomförs på ett transparent och enhetligt sätt. Det säkerställs genom den samverkan som löpande sker med Energimyndigheten, Svenska kraftnät och MSB.

Bekräfta och identifiera

När länsstyrelserna tagit emot Planeringsdokument 1 från statliga myndigheter ska det bekräftas.

Som statlig myndighet ska länsstyrelserna själva identifiera samhällsviktiga verksamheter och elanvändare inom det egna ansvarsområdet. Uppgifterna förs in i Planeringsdokument 1, tillsammans med information som kommit in från myndigheter.

Prioritera och separera i Planeringsdokument 1

De identifierade elanvändarna prioriteras utifrån prioritetsklasserna. Därefter separeras, delas elanvändarna upp per kommun, i varsitt Planeringsdokument 1. Det uppdelade underlaget skickas till respektive kommun som bekräftar att de tagit emot Planeringsdokumentet.

3

Steg 3 Kommunernas Styrelplanering

Kommunerna har en viktig roll i Styrelplaneringen med sin lokala kännedom. De har, enligt Lagen (2006:544) om kommuner och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH), ansvar för krisberedskapen i sitt geografiska område.

Bekräfta och identifiera

När kommunen tagit emot Planeringsdokument 1 från länsstyrelsen ska det bekräftas. Sedan bestäms vilka verksamheter som berörs och vilka aktörer som bör delta i Styrelplaneringen. Det kan vara de egna förvaltningarna, nämnder, kommunala bolag eller andra aktörer, som landstinget, regionen, privata bolag och affärsverksamheter.

Först identifieras verksamheter som är särskilt viktiga att beakta vid en eleffektbrist som kan vara upp till sju dagar. Kommunen identifierar verksamheter och elanvändare inom den egna verksamheten och inom sitt geografiska område. Utgå gärna från tidigare planeringsomgångar, RSA-arbetet eller totalförsvarsarbetet.

Samverka med berörda aktörer

En stor del av samhällsviktig verksamhet bedrivs i privat regi. Därför behöver kommunerna samverka med privata aktörer för att säkerställa att de också finns med i prioriteringslistorna. Informera om Styrel och be om de uppgifter som behövs för att göra en planering.

Ett tomt Planeringsdokument 1 skickas till de privata aktörerna som fyller i allt utom prioritetsklass och sedan skickar tillbaka dokumentet. Det är kommunen som sätter prioritetsklass och är ytterst ansvarig för att göra en korrekt bedömning. Däremot, be gärna om förslag på prioritetsklass.

Prioritera och definiera i Planeringsdokument 1

För in alla identifierade verksamheter och elanvändare i Planeringsdokument 1 samt den information som kommit tillbaka från andra aktörer. Finns det Styrelplanering sedan tidigare importerar de underlagen också till den här planeringsomgångens dokument. För varje identifierad elanvändare anges den unika anläggningsidentiteten, GSRN-koden. Den finns på elmätaren eller på fakturan från elnätsföretaget.

Om en elanvändare omfattas av sekretess, anges det med hänvisning till gällande lagstiftning, till exempel Offentlighets- och sekretesslagen, OSL (2009:400) kap. 18 § 13, eller Lag (1990:409) § 1 om skydd för företagshemligheter.

Komplettera med de uppgifter som eventuellt har kommit in från statliga myndigheter. Om kommunen bedömer att en elanvändare har en högre prioritetsklass än vad myndigheten eller länsstyrelsen har satt går det bra att höja den. Men en prioritetsklass får aldrig sänkas, utan dialog med berörd aktör.

När Planeringsdokument 1 är färdigifyllt skickas det till berörda elnätsföretag. Om det berör fler än ett, separeras, delas elnätsföretagen upp, i separata Planeringsdokument innan de skickas ut.

Rekommendationer

Det är bra om beslut om samhällsviktiga verksamheter som ska prioriteras förankras i kommunens ledning. Det gör att processen får legitimitet och ett bättre resultat. Därför bör arbetet ledas på en nivå direkt under kommunstyrelsen. Den återupptagna planeringen av totalförsvaret är ytterligare en anledning till att förankra besluten.

Den eller de som ansvarar för Styrelplaneringen bör ha god kännedom om kommunens samhällsviktiga verksamheter, kritiska beroenden och kunskap om arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser samt arbetet med totalförvarsfrågor.

4

Steg 4 Elnätföretagens Styrelplanering

Elnätsföretagens Styrelplanering börjar när de får Planeringsdokument 1 från kommunen. De kompletterar med uppgifter om elledning samt elområde för alla identifierade elanvändare. Även elledningar som korsar en kommungräns ska anges och i vilken kommun som fränkopplingen sker.

När de fyllt i all information skickas dokumentet tillbaka till kommunen.

5

Steg 5 Kommunens rangordning

När kommunen får tillbaka Elnätsföretagens planeringsdokument sammanställs allt i kommunens Planeringsdokument 1.

Planeringsdokument 2

Nu är det dags att gå över till Planeringsdokument 2. Där ska elledningarna rangordnas. Rangordningen automatgenereras baserat på prioriteringarna.

Exempel:

En elanvändare i prioritetsklass 1 får sju poäng. En elanvändare i prioritetsklass 2 får sex poäng och så vidare. En elledning som bara har två samhällsviktiga elanvändare där båda är i prioritetsklass 1 får alltså totalt 14 poäng.

Poängsumman ger en första indikation om omfattning av samhällsviktiga elanvändare som finns på elledningen. Men rangordningen måste granskas noga. En elledning med få poäng kan ändå vara viktigare än en med många poäng. En elledning med endast en elanvändare i prioritetsklass 1 kan vara den enskilt viktigaste elledningen i hela kommunen, som ett akutsjukhus.

Därför måste varje ellednings rangordning jämföras med övriga elledningar. Behöver något korrigeras eller verkar den automatgenererade bedömningen korrekt? Säkerställ att viktiga och prioriterade elanvändare rangordnas högt. Anledningen till korrigeringen noteras i kommentarsfältet. Kommentaren hjälper länsstyrelsen vid sammanvägningen och rangordningen av länets alla elledningar och kan vara helt avgörande vid deras bedömning. Kommentaren är också ett stöd vid kommande revideringar och planeringsomgångar.

När Planeringsdokument 2 är ifyllt och alla elledningar rangordnats skickas dokumentet vidare till Länsstyrelsen. Dokumentet innehåller då uppgifter om antalet samhällsviktiga elanvändare på de rangordnade elledningarna. Det finns inga automatiskt överförda uppgifter till dokumentet, för att begränsa flödet av säker-hetskänsliga uppgifter.

6

Steg 6 Länets sammanvägda rangordning

I dialog med kommuner och elnätsföretag sammanväger och sammanställer länsstyrelsen ett förslag på rangordning av elledningar i hela länet.

Planeringsdokument 3

Kommunernas underlag importeras till ett gemensamt dokument, Planeringsdokument 3. Det innehåller då uppgifter om samtliga elledningar som har rangordnats av kommunerna i länet. Länsstyrelsen analyserar kommunernas förslag på rangordning. De tittar på och tar hänsyn till de undantag som gjorts från automatgenereringen. Om kommentar eller underlag inte är tillräcklig för att ta beslut om ändringen ska kontakt och dialog föras med relevant kommun.

Elledningar som korsar kommungränserna

En rapport som anger om det finns rangordnande elledningar som har angetts av fler än en kommun genereras när underlaget importeras från Planeringsdokument 2 till Planeringsdokument 3. Varje elledning ska bara finnas med en gång i det övergripande dokumentet för hela länet. Dubbletter måste tas bort. Punkten på elledningen där fränkoppling sker avgör vilken kommun som ska ha med elledningen i sitt underlag.

Så här säkerställs rangordning av elledning som korsar kommungräns:

- Addera antal elanvändare som har identifierats i respektive prioritetssklass.
- Räkna ihop summan för dubbletterna.
- Spara resultatet i den kommunens underlag där punkten för fränkoppling finns.
- Ta bort informationen från den andra kommunens uppgifter.
- Ange i kommentarsfältet information om sammanslagna dubbletter för att öka spårbarheten.

Väg samman förslagen

När allt har förts in i Planeringsdokument 3 ska en rangordning av elledningar i länet göras. Ibland kan det behövas förtydligande från kommunerna om till exempel överväganden som förändrat den automatgenererade rangordningen. Resultatet blir en slutgiltig rangordning av samtliga elledningar i länet.

Att sammanställa och sammanväga kommunernas underlag till ett länsövergripande underlag innebär en kvalificerad analys. De automatgenererade uppgifterna från kommunerna tjänar som ett stöd och är grunden för arbetet.

Planeringsdokument 4

När sammanställningen är klar skickas den till Svenska kraftnät i Planeringsdokument 4. Det är Svenska kraftnät's ansvar att förvalta Sveriges samlade information.

Planeringsdokument 4 ska också separeras, delas upp, för respektive elnätsföretag som då innehåller uppgifter om respektive bolags elledningar. Varje elnätsföretag får sedan sitt dokument från länsstyrelsen.

Rekommendationer och beaktanden

Har kommunerna gjort förändringar efter en kvalitetsgranskning av den automatiskt genererade rangordningen ska det framgå i kommentarsfältet i Planeringsdokument 2.

Antalet samhällsviktiga elanvändare i prioritetsklass 1 avgör vilken elledning som rangordnas högst i länets sammanvägda rangordning om två elledningar har samma poängsumma och rangordnats lika av två olika kommuner. Det kan finnas anledning att inte följa den praxisen. Men det måste avgöras av aktörer med kännedom om exakta, lokala förhållanden.

Om elledningar korsar länsgränsen ska länsstyrelserna i respektive län samverka. Poängsumman för elledningarna samt antalet samhällsviktiga elanvändare i respektive prioritetsklass slås ihop. Elledningen ska sen bara vara med i dokumentet för det län där punkten för fränkoppling finns.

7

Steg 7 Elnätsföretagens MFK-planering

När elnätsföretagen fått Planeringsdokument 4 från länsstyrelsen börjar de sin MFK-planering. Notera att ett elnätsföretag kan få in planeringsunderlag från flera länsstyrelser och kommer alltså att arbeta ihop underlagen till en gemensam fränkopplingsplan. De ansvarar för planering inför och hantering vid en eventuell från- och tillkoppling vid MFK, manuell fränkoppling. I Styrelsförordningen (§5) anges att aktörerna även ska ta hänsyn till att det kan ske områdesvis roterande fränkoppling vid långvariga begränsningar eller avbrott vid överföring av el.

Elnätsföretagen kompletterar med de elledningar som behövs för att den egna funktionen ska säkras. De anläggningarna tillhör prioriteringsklass 0. Om kompletteringarna skulle förändra länsstyrelsens rangordning krävs samråd mellan elnätsföretaget och länsstyrelsen.⁴

När MFK-planeringen är klar ska elnätsföretagen meddela berörda länsstyrelser och Svenska kraftnät, via mejladress registrator@svk.se. På det sättet får Svenska kraftnät besked från alla elnätsföretag när MFK-planeringen är genomförd.

Revidering mellan planeringsomgångar

Det finns möjlighet att revidera underlagen oftare än vart fjärde år som sker nu. Om samhällsviktiga elanvändare har kommit till eller flyttat kan det finnas anledning att ändra rangordningen.

Om förändringar har skett som bedöms få en väsentlig betydelse vid en fränkoppling kan länsstyrelsen lämna över reviderade underlag till elnätsföretagen och Svenska kraftnät. Men en sådan revidering får bara genomföras en gång per år.⁵

Det kan vara en statlig myndighet eller en kommun som identifierat ett behov att ändra planeringsunderlaget. De tar då kontakt med berörd länsstyrelse och meddelar att de tänker lämna in reviderade uppgifter. Revideringarna går till på samma sätt som ordinarie planeringsprocess. Det är viktigt att i ett tidigt skede kontakta det berörda elnätsföretaget för att få information om vad som krävs för att kunna göra en revidering. Det kan skilja sig mellan elnätsföretagen.

En genomgång och eventuell revidering kan med fördel genomföras som en del av arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser, RSA. Genom årliga revideringar kan underlaget hållas uppdaterat kontinuerligt. Energimyndigheten rekommenderar att eventuella revideringar är överlämnade till respektive elnätsföretag senast sista oktober.

⁴ SVK FS 2012:1, § 2b

⁵ 7§ Förordning om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare (SFS 2011:931)

4 Identifiera och prioritera

Bortkoppling av elanvändare är ett krishanteringsverktyg som används när andra möjligheter är uttömda och där alternativen är sämre. Verksamheter kan ofta hantera kortare elavbrott på några timmar. Styrelplaneringen har därför inte som mål att ta fram en fullt uttömmande lista över samhällsviktig verksamhet med absolut rättvisa.

Att ett objekt är inkluderat i Styrelplaneringen är heller inte någon garanti för avbrottsfria elleveranser. Elavbrott kan inträffa av en mängd olika anledningar. Det är alltid den enskilde elanvändarens eget ansvar att kunna hantera eventuella konsekvenser i verksamheten av ett elavbrott, exempelvis genom att säkerställa att det finns tillgång till reservkraft. Det följer tydligt av ellagens funktionskrav⁶ och andra typer av krav på kontinuitet inom elberoende verksamheter, exempelvis formulerade som djurskyddsregler eller bestämmelser inom hälso- och sjukvårdsområdet.⁷

Underlag från Styrels planeringsprocess är alltså inte ett beslut om bortkoppling av elanvändare vid eleffektbrist. Den tidigare ordningen med hänsyn till rättvisa mellan olika elanvändare inför bortkopplingen ersattes med ökad ambition att lindra samhällskonsekvenser som följd av en eventuell bortkoppling. Energimyndigheten har inte bestämt vilka specifika verksamheter som är samhällsviktiga. I varje steg görs bedömning av respektive aktör, baserat på definierade prioritetsskisser. Styrel ska skydda verksamheter som är särskilt känsliga för elavbrott. Enskilda samhällsviktiga elanvändare inom respektive verksamhet ska också identifieras. Så här definierar Energimyndigheten samhällsviktig verksamhet:

En verksamhet av sådan betydelse att ett bortfall av eller en svår störning i verksamheten skulle innebära stor risk eller fara för befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet eller samhällets grundläggande värden.

6 SFS 1997:857, Ellag, 4 kap §20

7 4§ STEMFS 2013:4

Frågor att ställa för att identifiera om en verksamhet är samhällsviktig:

- Vilken omfattning får ett elavbrott?
- Hur många drabbas?
- Vilka nivåer i samhället berörs?
- I vilken omfattning påverkas befolkningens liv och hälsa?
- Vilka ekonomiska, miljömässiga, sociala och kulturella värden kan gå förlorade?
- Hur påverkas allmänhetens förtroende?
- Hur lång tid tar det innan verksamheten kan återupptas?

Prioritetsklasser

I Styrelsförordningen anges åtta prioritetsklasser. I planeringsdokumenten ingår bara 1–7. Elanvändare ska bedömas utifrån hur väl de passar in i någon av prioritetsklasserna.⁸

ELANVÄNDARE SOM:

- 1 - Redan på kort sikt, timmar, har stor betydelse för liv och hälsa**
- 2 - Redan på kort sikt, timmar, har stor betydelse för samhällets funktionalitet**
- 3 - På längre sikt, dagar, har stor betydelse för liv och hälsa**
- 4 - På längre sikt, dagar, har stor betydelse för samhällets funktionalitet**
- 5 - Representerar stora ekonomiska värden**
- 6 - Har stor betydelse för miljön**
- 7 - Har stor betydelse för sociala och kulturella värden**
- 8 - Övriga**

Genom prioritetsklasserna förstår vi hur viktigt det är att den som identifierar samhällsviktig verksamhet och elanvändare har en god kännedom om lokala och regionala förhållanden.

Identifierade och prioriterade verksamheter och elanvändare förs in i Planeringsdokument 1.

Elanvändarens anläggningsidentitet

Varje elanvändare har en unik anläggningsidentitet, GSRN-koden. Den finns på elmätaren eller på fakturan från elnätsföretaget. Det är viktigt att de anges precis som de anges på fakturan och elmätaren när de förs in i dokumenten. GSRN-koden används för att avgöra vilken elledning som elanvändaren finns på och är ett måste för att den samhällsviktiga elanvändaren ska kunna hanteras.

⁸ 5§ Förordning om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare (SFS 2011:931)

Roterande från- och tillkoppling

Vid långvariga begränsningar eller elavbrott kan det bli roterande fränkoppling. Det innebär att det finns skydd även för lägre rangordnade elledningar. När ett område varit fränkopplat en tid kopplas det på och ett annat kopplas från.

Anledningen till ett längre avbrott kan variera mellan olika delar av landet. Därför är det viktigt att Styrelplaneringen genomförs som en del av det lokala och regionala arbetet för krisberedskap.

Stöd i tolkning av prioritetsklasserna

Precis som hela Styrelplaneringen genomförs i flera steg görs identifieringen det också. Först ska alla samhällsviktiga verksamheter identifieras, därefter enskilda elanvändare. Till exempel är sjukvård samhällsviktig verksamhet medan en vårdinrättning är en enskild elanvändare. Det kan vara svårt att göra en bra bedömning. Därför har Energimyndigheten tillsammans med Ramboll tagit fram ett stöd i hur prioritetsklasserna kan tolkas. Stödet hittar du i bilaga 1.

5 Informationssäkerhet

En förteckning över samhällsviktiga verksamheter kan innehålla känslig information och vara av stort intresse för obehöriga. Därför måste de som ansvarar för och deltar i Styrelarbetet vara särskilt uppmärksamma på vad som behöver skyddas.

Informationsklassificering

Klassificering av information görs för att bedöma dess värde och känslighet. Bedömningen sker både utifrån lagstiftningens krav och utifrån den egna verksamhetens behov. Det är en nödvändig del av säkerhetsarbetet. Resultatet av klassningen avgör skyddsnivån för informationssystemet och förvaringen av informationen.

Klassificeringen underlättar för användaren att identifiera och tillämpa lagstiftningens krav på hantering samt utlämnande av information på ett enkelt och entydigt sätt.

Att skicka och ta emot underlag

Ett särskilt kritiskt moment i Styrelarbetet ur informations- och säkerhetssynpunkt är när information skickas mellan olika aktörer. I Säkerhetspolisens rapport: Säkerhetsskydd – en vägledning, beskrivs det sätt som rekommenderas vid försändelse av hemliga handlingar.

Läs mer på SÄPO:s webbplats

Registrator eller motsvarande bör tidigt engageras i planeringsarbetet för att säkerställa korrekt hantering av överföringarna.

Det finns en särskild kolumn i planeringsdokumentet där uppgifter om en enskild elanvändare ska skyddas kan anges. Det finns också möjlighet att ange sekretessgrund för hela dokumentet.

Rekommendationer

En säker hantering av uppgifter kan generera kostnader förutom de som själva Styrelarbetet kan innebära. Det gäller att ta med de kostnaderna i budgeten.

Uppgifter som kan röra rikets säkerhet måste klassas på ett systematiskt sätt. Respektive aktör bör tillsammans med säkerhetsskyddschef eller motsvarande, säkerställa rutiner för informationssäkerhet och sekretess.

Genomför tidigt en riskanalys. I det arbetet ingår att klassificera information samt att säkerställa rutiner för förvaring och överföring av sekretessbelagd information.

De som deltar i Styrelarbetet bör få utbildning i informationshantering och eventuellt säkerhetsklassas.

Varje aktör måste bedöma vilka verksamheter och elanvändare de vill förmedla uppgifter om under planeringen.

Varje enskild deltagare i Styrelarbetet ansvarar för att följa lagstiftning och hantera känslig information på ett korrekt sätt.

Säkerhetspolisen är tillsynsmyndighet inom säkerhetsskyddsområdet. Det innebär att de kontrollerar att statliga myndigheter, kommuner och landsting följer befintliga lagar och regler, samt kontrollerar att skyddet är tillräckligt utifrån den verksamhet som bedrivs. Exempel på lagstiftning som är under utveckling är Säkerhetsskyddslagen och NIS-direktivet.

Bestämmelserna om säkerhetsskydd behandlas i säkerhetsskyddslagen (1996:627) och säkerhetsskyddsförordningen (1996:633) och gäller vid verksamhet hos:

- Staten, länsstyrelserna, kommunerna och regionerna
- Aktiebolag, handelsbolag, föreningar och stiftelser över vilka staten, kommunerna eller landstingen utövar ett rättsligt bestämmande inflytande
- Enskilda, om verksamheten är av betydelse för rikets säkerhet eller särskilt behöver skyddas mot terrorism

Med säkerhetsskydd menas skydd:

- mot spionage, sabotage och andra brott som kan hota rikets säkerhet
- i andra fall av uppgifter som omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och som rör rikets säkerhet
- mot terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, terrorism, även om brotten inte hotar rikets säkerhet, lag (2009:464)

Säkerhetsskyddet är till för att förebygga:

- att uppgifter som omfattas av sekretess och som rör Sveriges säkerhet obehörigen röjs, ändras eller förstörs
– **Informationssäkerhet**
- att obehöriga får tillträde till platser där de kan få tillgång till uppgifter som avses i punkten ovan, eller där verksamhet som har betydelse för rikets säkerhet bedrivs – **Tillträdesbegränsning**
- att personer som inte är pålitliga från säkerhetssynpunkt deltar i verksamhet som har betydelse för rikets säkerhet
– **Säkerhetsprövning**

Hållbar energi för alla

Energimyndighetens uppdrag är att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet i energisystem, som är hållbara och kostnadseffektiva med en låg påverkan på hälsa, miljö och klimat.

Energimyndigheten är beredskapsmyndighet och sektorsansvarig myndighet inom energiområdet.

Vi bidrar med fakta, kunskap och analyser om tillförsel och användning av energi i samhället, och arbetar för en trygg energiförsörjning.

Forskning om framtidens energisystem och teknik får stöd av oss. Vi stöttar också affärsutveckling som gör det möjligt att kommersialisera innovationer och ny teknik, och ser till att goda lösningar kan exporteras.

Vi ansvarar för Sveriges officiella statistik på energiområdet, och hanterar stödsystem så som elcertifikatsystemet och handeln med utsläppsrätter. Dessutom deltar vi i internationella klimatsamarbeten, och förmedlar fakta om effektivare energianvändning till hushåll, företag och myndigheter.

Energimyndigheten, Box 310, 631 04 Eskilstuna
Telefon 016-544 20 00
E-post registrator@energimyndigheten.se
energimyndigheten.se